



MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİ VE ÇOCUKLAR SORUN ANALİZİ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Kalkınma Atölyesi tarafından hazırlanan bu politika notunda mevsimlik tarım işçiliği, farklı boyutlarıyla tartışılmakta ve çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması için alınabilecek önlemler, yapılabilecek müdahalelere ilişkin öneriler sunulmaktadır.

Mevsimlik tarım işçiliği önemli bir politika sorunudur. Ülkemizin birçok ilinde yaşanmaktadır. Yüzbinlerce çocuğu doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Bu çocuklar üzerinde hem kısa hem uzun dönemdeki olumsuz etkileri kaygı verici boyutlardadır. Mevsimlik ve gezici tarım işçiliği, öneminin yanı sıra acil olarak çözülmesi gereken bir konudur. Sorun kendiliğinden azalmamakta aksine günden güne artmaktadır. Zorunlu eğitim süresinin 12 yıla çıkmasıyla birlikte bu sorun daha çok sayıda çocuğun zorunlu eğitimine devamını engeller hâle gelmiştir. Hükûmetin, içinde mevsimlik ve gezici ve geçici tarım işlerinde çalışmanın da bulunduğu çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılması için önüne koyduğu 2015 yılı hedefine iki yıldan kısa bir süre kalmıştır.

Böylesine önemli ve acil bir sorunun çözülmesi ve mevsimlik tarım işçiliğinin çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması için Kalkınma Atölyesi olarak şu politika ve müdahalelerin öncelikli olarak ele alınmasını önermekteyiz:

→ Mevcut yasal düzenlemelerdeki boşlukların tespit edilerek gerekli değişikliklerin yapılması:

Bu bağlamda öncelikli olarak (i) tarımda çalışma koşullarına ilişkin yasal düzenlemelerin orta ve küçük işletmeleri de kapsamının sağlanması, (ii) tarımda iş araçlarına işçilerin çalışma koşullarıyla ilgili sorumluluklarına ilişkin etkili yaptırım getirilmesi, (iii) çocuk ve genç işçiler ile ağır ve tehlikeli işlerde çalışmaları düzenleyen yönetmelikler başta olmak üzere ilgili mevzuatta çocukların mevsimlik tarım işçisi olarak çalıştırılmalarının kesin ve net olarak yasaklanması, (iv) zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılmasıyla birlikte çalışmanın çocukların zorunlu eğitimlerine devamlarını engellememesi için iş ve eğitim mevzuatında gerekli düzenlemelerin yapılması.

→ Yasal düzenlemelerin uygulanması ve denetlenmesi için gerekli sistem ve mekanizmaların kurulması:

Bu bağlamda öncelikli olarak (i) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) taşra teşkilatına, iş istihdam kurullarına, il ve ilçe mevsimlik gezici tarım işçileri izleme kurullarına mevsimlik tarımda çocuk işçiliği ile ilgili yasal çerçeve ve denetleme önceliklerinin iletilmesi, (ii) yerel karar ve uygulama birimlerinin mevsimlik tarımda çocuk işçiliğiyle ilgili tek ses hâlinde tutarlı mesaj vermelerinin sağlanması, (iii) tarla ve bahçe sahipleri, işverenler, tarım araçları ve tarım işçisi ailelerin çocuk işçiliğiyle ilgili düzenlemeler ve bu düzenlemelere uyulmaması hâlinde karşı karşıya kalabilecekleri idari cezalar hakkında bilgilendirilmeleri, (iv) denetleme hacminin mevsimsel olarak önemli dalgalanmalar yaşadığı gerçeğinden hareketle ilgili kamu kurumlarının taşra teşkilatları ve yerel sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin katılımıyla gezici denetleme ekiplerinin oluşturulması, (v) tarım işçiliğini kayıt altına almak için Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği'nin daha etkili uygulanmasının yanı sıra tarımsal işletme kayıt sisteminde hazırlanacak ek bir modül ile gezici olanlar dâhil mevsimlik tarım işçileriyle ilgili düzenli veri toplanması, periyodik verilere paralel olarak mevsimlik ve gezici tarım işçileri ve aileleriyle ilgili ayrıntılı veri toplanması için ÇSGB ve Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) işbirliği yapması.

→ **Gerekli sosyal ve ekonomik müdahalelerin tasarlanarak ihtiyaç olan tüm illerde uygulanması:**

- o Mevsimlik ve gezici tarım işçisi göçü veren illerde istihdam olanaklarının artırılmasına yönelik olarak (i) emek yoğun üretime dayalı işletmelerin daha etkin şekilde desteklenmesi, (ii) mevsimlik gezici tarım işçilerinin mesleki becerilerinin geliştirilmesine yönelik programların ve mikro-kredi olanaklarının yaygınlaştırılması, (iii) atıl durumdaki tarım arazilerine erişimi kolaylaştırıcı önlemlerin alınması,
- o Mevsimlik ve gezici tarım işçiliği için ücret ve sosyal güvenlik düzenlemelerinin iyileştirilmesine yönelik olarak; (i) tüm mevsimlik ve gezici tarım işçilerinin ellerine geçen net günlük ücretin resmî asgari brüt ücret rakamlarından az olmamasının sağlanması, (ii) tüm il ve ilçe mevsimlik ve gezici tarım işçileri izleme kurullarında en az iki işçi sendikası temsilcisinin bulunmasını sağlayacak yasal düzenlemenin yapılması, (iii) Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu başta olmak üzere ilgili yasal düzenlemelerin, mevsimlik tarım işçilerinin çalıştıkları süre için sigorta primlerinin işveren tarafından ödenmesi, devletin de sigorta primine belli bir oranda katkı yapmasını sağlayacak şekilde değiştirilmesi ve mevsimlik ve gezici tarım işçi sözleşmelerine bu değişikliği yansıtacak bir maddenin eklenmesi,
- o Mevsimlik ve gezici tarım işçiliği sürecindeki çalışma, seyahat ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve sosyal yardımların sağlanması için gerekli müdahalelerin planlanmasının yanı sıra (i) uygulayıcı taşra teşkilatının hem nitelik hem nicelik açısından kapasitesinin artırılması, (ii) yapılan çalışmalara genel bütçeden yeterli pay ayrılması, (iii) çalışmaların erişim ve etki açısından sistematik bir şekilde değerlendirilmesi,
- o Her çocuğun okulöncesi ve 12 yıllık zorunlu eğitime devamlarının sağlanması için (i) mevsimlik ve gezici tarım işçisi çocuklarıyla ilgili Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) genelgesinin kapsamının genişletilmesi, (ii) bu genelge kapsamında yapılacak uygulamalar için MEB ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) taşra teşkilatları ile ilgili okullara yeterli finansal kaynağın sağlanması, (iii) bu konuda başta öğretmenler olmak üzere eğitim ve sosyal hizmet sektörlerindeki insan kaynağının yeterli, nitelikli ve istekli olmalarının sağlanması ve bu çerçevede göç alan ve veren illerdeki eğitim ve sosyal hizmet sektörlerindeki insan kaynağının artırılması ve niteliğinin iyileştirilmesi için gerekli çalışmaların yapılması, (iv) MEB ve ÇSGB'nin eşgüdümlü olarak mevcut e-Okul sisteminden yararlanarak çocuk düzeyinde, sistemli izleme çalışmaları yapmaları,
- o Çocuk gelişimi açısından en kritik dönem olan erken çocukluk çağındaki çocukların mevsimlik tarım göçünden fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimlerinin olumsuz olarak etkilenmesini önlemek amacıyla MEB ve ASPB'nin ortak çalışmalarıyla gerekli ve uygun müdahaleleri tespit etmeleri ve bu tespitlerin vakit kaybetmeden taşra teşkilatları tarafından uygulanmasının sağlanması, ve bu çerçevede (i) gezici tarım işçilerinin barındığı yerlerde; kurum, aile ve toplum merkezli erken çocukluk gelişim programlarının uygulanması, (ii) ebeveynlerin çalıştığı saatlerde hem gezici hem mahalli tarım işçilerinin çocukları için ücretsiz çocuk bakım hizmetleri sunulması.

Önerilen tüm bu politika ve müdahalelerden kalıcı sonuç alınabilmesinin ön şartı güçlü siyasi ve bürokratik iradedir. Mevsimlik ve gezici tarım işçiliği ve bu durumun çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri çok boyutlu ve geniş kesimleri etkileyen bir meseledir. Kısa süreli projeler ve geçici müdahaleler bu büyük yarayı tedavi edemez. Kayda değer ve kalıcı bir ilerleme sağlanabilmesi için kapsamlı, yeterli finansmana sahip ve en önemlisi ardında güçlü bir iradenin olduğu ulusal bir politikanın oluşturulması ve bu politikanın etkili şekilde uygulanması için ilgili tüm kamu kurumlarının seferber edilmesi şarttır.

